

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 390

**Rachunkowość –
polityka makroekonomiczna –
globalizacja**

Redaktorzy naukowi

Zbigniew Luty

Magdalena Chmielowiec-Lewczuk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Hanna Jurek

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-507-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Adamek: Elementy kształtujące sylwetkę muzułmańskiego księgowego.....	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Poppek: Testy zgodności w teorii i praktyce audytu sprawozdań finansowych.....	21
Anna Bartoszewicz: Transformacja audytu wewnętrznego w Polsce – od audytu zgodności do audytu efektywnościowego.....	36
Melania Bąk: Rachunkowość i jej kapitał, czyli rachunkowość w wymiarze niematerialnym.....	45
Anna A. Białek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Polityka rachunkowości spółek notowanych na NewConnect	55
Anna A. Białek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: Rola doświadczenia zawodowego w uczeniu się rachunkowości w Polsce i na Słowacji.....	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> w ujęciu bilansowym i podatkowym	74
Jolanta Chluska: Informacyjne aspekty funduszu własnego samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.....	82
Halina Chłodnicka: Wpływ wykonywania wyceny przedsiębiorstwa w upadłości likwidacyjnej do celów sprzedaży na wybranym przykładzie.....	91
Marek Garbowski: Przyszłość banków spółdzielczych w kontekście implementacji regulacji Basel III w polskim systemie bankowym.....	104
Magdalena Giedroyć: Relewantność informacji sprawozdawczych	114
Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: Podejście praktyków do rozpoznania rezerw, zobowiązań oraz aktywów warunkowych w świetle MSSF – wyniki badania empirycznego	123
Magdalena Janowicz: Rola biegłego rewidenta w procesie połączenia spółek.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Obrót gospodarczy jako dobro prawnie chronione przez ustawę o rachunkowości.....	142
Małgorzata Kamieniecka: Etyka w rachunkowości wczoraj i dziś – ocena aktualności postulatów L. Paciolego	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Pod presją. Wpływ lobbingu na kształtowanie standardów rachunkowości.....	160
Mariola Kotłowska: Determinanty pomiaru dokonań na poziomie procesów w przedsiębiorstwie	173
Edyta Łazarowicz: Znaczenie i przyszłość zasady ostrożności.....	183
Edward PieliCHATy: Rozpoznawanie przychodów ze sprzedaży produktów ubezpieczeniowych w księgach rachunkowych banków.....	191

Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Rewizja finansowa w jednostkach zainteresowania publicznego w świetle zmian dyrektyw unijnych...	203
Małgorzata Rówińska: Koszt historyczny i wartość godziwa aktywów – analiza modeli wyceny na podstawie wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie	212
Beata Sadowska: Rachunkowość w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe	222
Karol Schneider: Przestępczość ekonomiczno-finansowa a kreatywne aspekty księgowości	234
Joanna Toborek-Mazur: Kontrowersje wokół rozliczania fuzji w międzynarodowych standardach rachunkowości	242
Piotr Wanicki: Metody wyceny efektów prac badawczo-rozwojowych	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identyfikacja bezpieczeństwa ekonomicznego w literaturze i regulacjach prawnych	261
Edward Wiszniowski: Waluty wirtualne w rachunkowości	273
Grzegorz Zimon: Wpływ grupy marketingowo-zakupowej na sytuacje i wyniki finansowe przedsiębiorstw	283

Summaries

Jacek Adamek: The profile of a Muslim accountant – influencing elements	11
Mariusz Andrzejewski, Kinga Mróz, Maciej Popek: Compliance testing in theory and practice of financial auditing	21
Anna Bartoszewicz: Transformation of internal audit in Poland – from compliance audit to performance audit	36
Melania Bąk: Accounting and its capital, that is accounting in nonmaterial dimension	45
Anna A. Bialek-Jaworska, Katarzyna Drązikowska: Accounting policy used by the NewConnect listed companies	55
Anna A. Bialek-Jaworska, Marek Żukowski, Jozef Bucko: The role of professional experience in accounting learning in Poland and Slovakia ...	64
Grzegorz Bucior: <i>Datio in solutum</i> in accounting and tax terms	74
Jolanta Chluska: Information aspects of the equity funds of the independent public health care units	82
Halina Chłodnicka: The impact of making evaluation of an enterprise in liquidation for the sale on a selected example	91
Marek Garbowski: The future of cooperative banks in the light of implementation of Basel III regulations into the Polish banking system ..	104
Magdalena Giedroyć: Relevance of reporting information	114

Jerzy Gierusz, Katarzyna Koleśnik, Sylwia Silska-Gembka: The practitioners' approach to the recognition of provisions, contingent liabilities and contingent assets in accordance with IAS 37 – the results of an empirical study	123
Magdalena Janowicz: The role of an auditor in the process of business combinations.....	134
Aldona Kamela-Sowińska: Economic turnover as an interest legally protected by Accounting Law	142
Małgorzata Kamieniecka: Ethics in accounting today and in the past – evaluation of topicality of L. Pacioli postulates	150
Katarzyna Kobiela-Pionnier: Under pressure. Lobbying influence on the shaping of accounting standards.....	160
Mariola Kotłowska: Determinants of performance measurement at the level of processes in a company	173
Edyta Łazarowicz: The significance and future of the prudence principle ...	183
Edward Pielichaty: The recognition of insurance revenues in bank bookkeeping	191
Anna Mazurczak-Mąka, Paweł Zieniuk: Financial audit of public interest entities in the light of amendments to relevant EU directives.....	203
Małgorzata Rówińska: Historical cost and fair value of assets – analyses of valuation models on the ground of some companies listed on the Warsaw Stock Exchange	212
Beata Sadowska: Accounting in the State Forests National Forest Holding	222
Karol Schneider: Economic and financial crime vs. creative aspects of accounting.....	234
Joanna Toborek-Mazur: Controversy over mergers accounting in the international accounting standards.....	242
Piotr Wanicki: Methods of research and development work effects valuation	250
Małgorzata Anna Węgrzyńska: Identification of economic safety in literature and legal regulations	261
Edward Wiszniewski: Virtual currencies in accounting	273
Grzegorz Zimon: Influence of marketing-purchasing groups on the performance and financial situation of companies	283

Edyta Łazarowicz

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

e-mail: Edyta.Lazarowicz@sgh.waw.pl

ZNACZENIE I PRZYSZŁOŚĆ ZASADY OSTROŻNOŚCI

THE SIGNIFICANCE AND FUTURE OF THE PRUDENCE PRINCIPLE

DOI: 10.15611/pn.2015.390.18

Streszczenie: W 2010 r. RMSR usunęła zasadę ostrożności z *Założeń koncepcyjnych sprawozdawczości finansowej*. Ta decyzja zachęca do dyskusji na temat roli tej zasady w rachunkowości. Celem artykułu jest przedstawienie głównych argumentów za wykorzystaniem zasady ostrożności i przeciw niej oraz określenie jej znaczenia w przyszłości. Artykuł został przygotowany na podstawie analizy literatury przedmiotu i międzynarodowych regulacji. Stosowanie zasady ostrożności w klasycznej interpretacji nie narusza wiarygodności informacji finansowych, ale prowadzi do obniżenia ich przydatności dla części użytkowników sprawozdań finansowych. Zasada ostrożności w klasycznym ujęciu traci rangę nadrzędnej zasady rachunkowości. Natomiast zasada ostrożności interpretowana jako zachowanie rozwagi przy osądach i szacunkach nadal będzie jedną z podstawowych zasad rachunkowości wszystkich podmiotów.

Słowa kluczowe: zasada ostrożności, zasada konserwatyzmu.

Summary: In 2010 IASB removed the prudence principle from its *Conceptual Framework*. The IASB's decision encourages to discuss the significance of this principle in accounting. The article presents arguments for and against the prudence principle and defines its future. The article was prepared on the basis of an analysis of the literature and international regulations. The use of the prudence principle in the classical interpretation does not disturb the reliability of financial information but it lowers its relevance for some users of financial statements. The prudence principle in such an interpretation is no longer the fundamental principle of accounting whereas the prudence principle interpreted as the exercise of caution when making judgements and estimates will remain one of general accounting principles of all entities.

Keywords: prudence principle, conservatism principle.

1. Wstęp

Zasada ostrożności¹ była i jest często uznawana za jedną z nadrzędnych zasad rachunkowości. Zdaniem M. Chatfielda jest ona najstarszą zasadą rachunkowości [Chatfield, Vangermeersch (red.) 1996, s. 166]. Mimo to w 2010 r. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR), aktualizując *Założenia koncepcyjne sprawozdawczości finansowej (Założenia koncepcyjne)*, usunęła z nich zasadę ostrożności. Ta decyzja skłania do zastanowienia się nad obecnym i przyszłym znaczeniem tej zasady w rachunkowości.

Celem artykułu jest przedstawienie argumentów za stosowaniem zasady ostrożności w rachunkowości i przeciw niej oraz określenie jej znaczenia w przyszłości. Ze względu na ograniczenia objętości artykułu zostaną omówione tylko główne aspekty tego zagadnienia.

Artykuł został przygotowany na podstawie analizy literatury przedmiotu i regulacji zawartych w Dyrektywie UE dotyczącej sprawozdań finansowych (Dyrektywa) oraz *Założeniach koncepcyjnych RMSR*.

2. Interpretacja zasady ostrożności

Interpretacja zasady ostrożności zmieniała się na przestrzeni kolejnych wieków rozwoju rachunkowości (szerzej: [Maltby 2000]). Współcześnie w rachunkowości można wyróżnić dwie interpretacje zasady ostrożności²: klasyczną (tradycyjną) stosowaną od dawna w rachunkowości oraz interpretację przyjętą przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (KMSR) w swoich *Założeniach koncepcyjnych* z 1989 r.

„Klasyczne rozumienie zasady ostrożności oznacza wiarygodną, aczkolwiek pesymistyczną, wycenę aktywów i pasywów oraz wyniku finansowego jednostki gospodarczej, a także uwzględnienie ryzyka i niepewności w działalności przedsiębiorstwa” [Samelak 2007, s. 195]. Zasada ta polega generalnie na możliwie wysokim – chociaż zawsze wiarygodnym – wycenianiu kosztów, strat i zobowiązań jednostki gospodarczej oraz ostrożnym, realnym wycenianiu przychodów, zysków i aktywów jednostki gospodarczej [Gmytrasiewicz, Karmańska 2006, s. 24]. Inaczej mówiąc, jednostka gospodarcza powinna przedstawiać w sprawozdaniach finansowych najniższą z możliwych wartość aktywów i przychodów oraz najwyższą z możliwych wartość zobowiązań i kosztów [Hendriksen, van Breda 2002, s. 167].

¹ W polskiej literaturze przedmiotu używa się zamiennie dwóch określeń: zasada ostrożności lub zasada ostrożnej wyceny. W angielskojęzycznej literaturze stosuje się określenia *prudence* lub *conservatism* jako synonimy lub jako dwa odrębne pojęcia, między którymi istnieje niewielka różnica (szerzej: [Giedroyc 2007, s. 62-63]). W niniejszym artykule określenia „zasada ostrożności” i „zasada konserwatyzmu” będą traktowane jako pojęcia tożsame.

² S. Hońko [2007, s. 40-41, 45] wyróżnia ostrożność tradycyjną i szeroko rozumianą ostrożność, łączącą retro- i prospektywną wycenę (zasada ostrożności *ex post* i *ex ante*).

Takie podejście do wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego gwarantuje, że obraz sytuacji majątkowo-finansowej i wyniku działalności jednostki może być w rzeczywistości korzystniejszy niż ten wynikający ze sprawozdania finansowego.

Odminną interpretację zasady ostrożności przyjął KMSR w *Założeniach koncepcyjnych* z 1989 r., zgodnie z którymi zasada ta „polega na rozwadze przy stosowaniu subiektywnych ocen potrzebnych do dokonywania oszacowań w warunkach niepewności, tak aby aktywa lub przychody nie zostały zawyżone, zaś zobowiązania lub koszty – zaniżone” [*Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007*, s. 56].

Z interpretacji tej wynika, że zasada ostrożności polega na zachowaniu rozwagi przy dokonywanych szacunkach w warunkach niepewności. Dotyczy ona zatem tylko części obszaru wyceny, który jest związany z oszacowywaniem wartości aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów.

3. Argumenty za stosowaniem zasady ostrożności

W literaturze są prezentowane liczne argumenty za stosowaniem zasady ostrożności w rachunkowości. Główne z nich zostaną przedstawione poniżej. Większość argumentów dotyczy stosowania zasady ostrożności w klasycznej interpretacji.

M. Gmytrasiewicz i A. Karmańska [2006, s. 24] wskazują, że zasada ostrożności gwarantuje możliwość odtworzenia majątku jednostki gospodarczej oraz wymusza realną wycenę tego majątku i ujawnianie wygoszparowanych rzeczywistych wyników finansowych. Zasada ta nie dopuszcza do wystąpienia „inflacyjnych” zysków w jednostce gospodarczej i dekapitalizacji jej majątku.

Część autorów podkreśla, że zasada ostrożności stanowi przeciwagę dla zbyt-niego optymizmu zarządzających i właścicieli jednostek gospodarczych, przejawiającego się zarówno w dokonywanych wyborach, jak i w informacjach prezentowanych w sprawozdaniach finansowych (np. [Giedroyć 2007, s. 66; Glautier i in. 2011, s. 78; Hendriksen, van Breda 2002, s. 167]).

Często wysuwany argument na rzecz stosowania zasady ostrożności wiąże się z niepewnością towarzyszącą prowadzeniu działalności gospodarczej i wynikającą z niej koniecznością dokonywania różnych osądów, szacunków w rachunkowości (np. [Chatfield, Vangermeersch (red.) 1996, s. 165; Giedroyć 2007, s. 66; Hendriksen, van Breda 2002, s. 167]). Zasada ostrożności ma w takich sytuacjach powstrzymać przed zawyżaniem wartości aktywów i przychodów oraz zaniżaniem wartości zobowiązań i kosztów.

Inny argument za stosowaniem zasady ostrożności w rachunkowości to możliwość potraktowania jej jako kryterium wyboru jednego z możliwych rozwiązań określonego problemu w sytuacji, gdy inne zasady rachunkowości nie dają jednoznacznej odpowiedzi (np. [Chatfield, Vangermeersch (red.) 1996, s. 165; Giedroyć 2007, s. 65-66]).

W obronie zasady ostrożności wskazuje się też na zależność wskazującą, że „przeszacowanie zysku i wycen jest bardziej niebezpieczne dla podmiotu gospodarującego i jego właścicieli niż niedoszacowanie” [Hendriksen, van Breda 2002, s. 167].

Na korzyść zasady ostrożności przytacza się także argument związany z wykorzystywaniem sprawozdawczości finansowej do oceny kierownictwa jednostki z zarządzania powierzonymi zasobami. Kierownictwo może wyolbrzymić swoje dokonania, aby zwiększyć wysokość swojego wynagrodzenia (np. w formie opcji na akcje). W tym kontekście konieczność stosowania zasady ostrożności może prowadzić do poprawy wiarygodności informacji (rozumianej jako zaufanie użytkowników do informacji) prezentowanych w sprawozdaniu finansowym [Whittington 2008, s. 149].

Zdaniem autorki najważniejszy argument za stosowaniem zasady ostrożności w rachunkowości wynika z konieczności dokonywania w coraz większym zakresie różnych osądów i oszacowań przy sporządzaniu sprawozdań finansowych. Zasada ta pomaga zachować wiarygodność informacji finansowych. Autorka uważa ponadto, że wymieniane przez różnych autorów argumenty na rzecz klasycznie rozumianej zasady ostrożności nie są wystarczająco przekonujące, aby stosować ją do wyceny wszystkich aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów.

4. Argumenty przeciw stosowaniu zasady ostrożności

Prezentowana w literaturze przedmiotu krytyka stosowania zasady ostrożności w rachunkowości dotyczy jej klasycznej interpretacji. Poniżej zostaną przedstawione główne argumenty przeciw tej zasadzie.

Dość często podkreśla się, że wynikające ze stosowania zasady ostrożności zaniżenie wartości aktywów lub zawyżenie wartości zobowiązań w jednym okresie prowadzi do zawyżenia wysokości wyniku finansowego w kolejnych okresach (np. [Chatfield, Vangermeersch (red.) 1996, s. 164; Giedroyć 2007, s. 67, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2011*, s. B20]).

P. Danjou [2013, s. 11] uważa, że stosowanie zasady ostrożności często prowadzi do zniekształcenia obrazu jednostki nie tylko w danym, ale i w przyszłych okresach i jest to niezgodne z cechą bezstronności sprawozdawczości finansowej.

Ponadto wskazuje się, że zaniżanie wartości aktywów czy wyniku finansowego jest tak samo niewłaściwe, jak i ich zawyżenie [Glautier i in. 2011, s. 78]. Takie rozmyślne działania mogą równie często prowadzić do błędnych decyzji użytkowników sprawozdań finansowych [Hendriksen, van Breda 2002, s. 168].

Niektórzy autorzy uważają, że zasada konserwatyzmu może prowadzić do zmniejszenia porównywalności sprawozdań finansowych z powodu braku jednolitych wytycznych dotyczących jej stosowania (np. [Chatfield, Vangermeersch (red.) 1996, s. 164-165; Hendriksen, van Breda 2002, s. 168]).

E. Hendriksen i M. van Breda [2002, s. 168] twierdzą, że zasada konserwatyzmu jest w najlepszym przypadku niedoskonałą metodą ujmowania niepewności przy wycenie aktywów i zobowiązań oraz ustalaniu wyniku finansowego, w najgorszym zaś przypadku jej skutek to zupełne zniekształcenie danych rachunkowych. Stosowanie tej zasady uniemożliwia prawidłową interpretację informacji przedstawianych w sprawozdaniu finansowym nawet przez najlepiej poinformowanych czytelników.

Zdaniem autorki najważniejszy zarzut wobec stosowania zasady ostrożności w klasycznej interpretacji to ten dotyczący zniekształcania informacji finansowych. Rzeczywiście, jeśli w rachunkowości ma miejsce celowe zaniżanie wartości aktywów i przychodów oraz zawyżanie wartości zobowiązań i kosztów, to skutkiem jest brak wiarygodności informacji finansowych. Jednakże takie rozmyślne działanie nie jest istotą stosowania tej zasady, lecz problemem etyki osób odpowiedzialnych za sporządzanie sprawozdań finansowych. Właściwe stosowanie zasady ostrożności w klasycznej interpretacji nie prowadzi do naruszenia wiarygodności informacji finansowych, zmniejsza natomiast ich przydatność dla pewnych grup użytkowników, w tym obecnych i potencjalnych inwestorów.

5. Zasada ostrożności w dyrektywie UE i Założeniach koncepcyjnych RMSR

W wydanej w 2013 r. dyrektywie UE dotyczącej sprawozdań finansowych, zastępującej dyrektywy IV i VII, wśród ogólnych zasad sprawozdawczości finansowej jest wymieniona zasada ostrożności [Dyrektywa z 26 czerwca 2013 r. ..., art. 6 ust. 1 pkt c].

Stosowanie tej zasady oznacza, że w szczególności: 1) można ująć tylko zyski wypracowane na dzień bilansowy, 2) należy prezentować w sprawozdaniu finansowym wszystkie zobowiązania (i potencjalne straty³) powstałe w danym lub poprzednim roku obrotowym, nawet jeśli informacje o nich zostaną uzyskane dopiero w okresie między dniem bilansowym a dniem sporządzania bilansu, 3) należy ująć wszelkie ujemne korekty wartości aktywów, niezależnie od tego jaki jest wynik finansowy (zysk czy strata) [Dyrektywa z 26 czerwca 2013 r. ..., art. 6 ust. 1 pkt c].

Powyższe wytyczne dyrektywy wskazują wyraźnie, że przyjęto klasyczną interpretację zasady ostrożności. Należy dodać, że w preambule dyrektywy jest też odniesienie do stosowania zasady ostrożności przy dokonywaniu oszacowań tych pozycji w sprawozdaniach finansowych, których nie można precyzyjnie wycenić [Dyrektywa z 26 czerwca 2013 r. ..., preambuła, pkt 22].

Zasada ostrożności była także wymieniana w *Założeniach koncepcyjnych* z 1989 r. jako aspekt wiarygodności informacji finansowych. Jak już wspomniano, została ona tam zdefiniowana jako zachowanie rozważli przy dokonywaniu osza-

³ Nakaz lub możliwość ujmowania potencjalnych strat przez jednostki leży w gestii decyzji państw członkowskich [Dyrektywa z 26 czerwca 2013 r. ..., art. 6 ust. 5].

cowań wartości aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów. W zaktualizowanych w 2010 r. *Założeniach koncepcyjnych* zasada ta została zupełnie pominięta, ponieważ – jak stwierdziła RMSR – wymienianie jej jako aspektu wiernej prezentacji byłoby niespójne z neutralnością informacji finansowych [*Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2011*, s. B19-B20]. Członek RMSR P. Danjou [2013, s. 11] wyjaśniał, że wyraźne odwołanie do ostrożności zostało usunięte z *Założeń koncepcyjnych*, ponieważ RMSR uważała, że jej stosowanie może prowadzić do niewłaściwych praktyk księgowych.

Zdaniem autorki interpretacja zasady ostrożności w *Założeniach koncepcyjnych* z 1989 r. nie pozwalała ani tym bardziej nie zachęcała do niewłaściwych praktyk księgowych, tj. do celowego zaniżania wysokości aktywów i przychodów czy celowego zawyżania wartości zobowiązań i kosztów, tworzenia nadmiernych rezerw czy ukrytych kapitałów rezerwowych. Wymienienie zasady ostrożności w takiej interpretacji jako aspektu wiarygodności informacji finansowych było natomiast istotnym i wyraźnym podkreśleniem, że przy dokonywaniu szacunków w warunkach niepewności trzeba stosować tę zasadę.

Należy podkreślić, że zasada ostrożności, pomimo jej usunięcia z *Założeń koncepcyjnych*, nadal ma znaczny wpływ na rozwiązania przyjęte w niektórych MSSF, na co zwracają uwagę niektórzy autorzy, podając różne przykłady (szerzej: [Danjou 2013, s. 5, 11-12; Gos, Hońko 2015, s. 11-12]).

6. Przyszłość zasady ostrożności

Jak już wspomiano, w dyrektywie została utrzymana klasyczna interpretacja zasady ostrożności, zgodnie z którą należy ujmować i wyceniać aktywa i pasywa oraz przychody i koszty w sprawozdaniu finansowym. W ramach ogólnych zasad wyceny przyjęto – tak jak było dotychczas – że podstawą wyceny aktywów jest koszt historyczny [Dyrektywa z 26 czerwca 2013 r. ..., art. 6 ust 1 lit. i)]. Ponadto nadal dopuszcza się możliwość stosowania wyceny w wartości godziwej w odniesieniu do instrumentów finansowych i określonych aktywów. Skutki wyceny w wartości godziwej mogą być ujmowane w kapitale własnym lub w wyniku finansowym (szerzej: [Dyrektywa z 26 czerwca 2013 r. ..., art. 8]). Takie rozwiązania w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań powodują, że w wyniku finansowym mogą być ujmowane także niezrealizowane przychody, co jest przecież sprzeczne z klasyczną interpretacją zasady ostrożności przyjętą w dyrektywie.

Z przepisów zawartych w cytowanej dyrektywie wynika, że maleją znaczenie i zakres stosowania klasycznej zasady ostrożności w rachunkowości. Zasada ta nie jest i nie będzie w najbliższej przyszłości fundamentalną zasadą rachunkowości jednostek w UE, których dotyczy ta dyrektywa. Do jak dużej liczby podmiotów będzie się to odnosiło, zależy od tego, które rozwiązania (mniej czy bardziej ostrożne) w zakresie wyceny aktywów i zobowiązań będą przyjęte w regulacjach prawnych państw członkowskich.

Zasada ostrożności w klasycznym ujęciu nie jest obecnie ani też nie będzie w najbliższej przyszłości fundamentalną zasadą rachunkowości jednostek sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF. Będzie stosowana tylko w pewnym zakresie, tam, gdzie przyjęte rozwiązania w niektórych MSSF ją honorują. Warto dodać, że obecnie RMSR nie przewiduje wprowadzenia wyceny w wartości godziwej dla wszystkich aktywów i zobowiązań, co także będzie służyło dalszemu stosowaniu tej zasady w ujęciu klasycznym w pewnych obszarach wyceny.

Należy dodać, że w maju 2014 r. RMSR wstępnie zdecydowała, iż zasada ostrożności znajdzie się ponownie w *Założeniach koncepcyjnych*. Zostanie ona zdefiniowana – podobnie jak w 1989 r. – jako zachowanie rozwagi przy stosowaniu ocen w warunkach niepewności. Rada stwierdziła że stosowanie ostrożności jest zgodne z cechą neutralności sprawozdań finansowych i nie powinno ono pozwalać na zawyżanie czy zaniżanie aktywów, zobowiązań, przychodów czy kosztów [IASB Staff Paper 2014, s. 19].

Zdaniem autorki jest to słuszna decyzja, gdyż – jak już podkreślano – niektóre rozwiązania zawarte w MSSF honorują zasadę ostrożności. Ponadto, skoro stwierdza się w *Założeniach koncepcyjnych* [*Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2011*, s. A31], że raporty finansowe w dużym stopniu opierają się na szacunkach, ocenach i modelach, a nie na dokładnych odwzorowaniach, to zachowanie ostrożności przy ich sporządzaniu jest niezbędne, aby dostarczane informacje finansowe były wiarygodne.

7. Zakończenie

Przez długi czas zasada ostrożności była jedną z nadrzędnych zasad rachunkowości na całym świecie. Od końca XX wieku zasada ta traci jednak stopniowo na znaczeniu i ma mniejszy zakres stosowania.

Czy te tendencje zacierają w kierunku jej zupełnej marginalizacji w rachunkowości? Zdaniem autorki zasada ostrożności w klasycznej interpretacji, stosowana do wyceny wszystkich aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów, to już historia rachunkowości. Zasada ta w takim ujęciu od dawna nie jest nadrzędną zasadą rachunkowości w odniesieniu do podmiotów stosujących MSSF. W podobnym kierunku zmierza się też w UE w zakresie rachunkowości podmiotów, które stosują prawo bilansowe oparte na dyrektywie.

Natomiast zasada ostrożności interpretowana jako zachowanie rozwagi przy dokonywanych szacunkach będzie nadal jedną z podstawowych zasad rachunkowości wszystkich jednostek. Wynika to z faktu, że przy ujmowaniu i wycenie aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów wykorzystuje się w coraz większym stopniu osądy, oszacowania i modele.

Czy jest to właściwy kierunek zmian w zakresie klasycznej zasady ostrożności? Stosowanie zasady ostrożności w klasycznym ujęciu ma swoje zalety, ale też i wady. Sprawozdania finansowe oparte na takiej zasadzie dostarczały za mało przydatnych

informacji użytkownikom, w szczególności inwestorom. Dlatego za słuszne należy uznać ograniczanie zakresu jej stosowania. Jednocześnie autorka uważa, że regulacje prawne powinny pozostawiać podmiotom pewną swobodę co do decyzji o stopniu wykorzystywania klasycznej zasady ostrożności przy sporządzaniu sprawozdań finansowych.

Literatura

- Chatfield M., Vangermeersch R. (red.), 1996, *The History of Accounting. An International Encyclopedia*, Garland Publishing Inc., New York & London.
- Danjou P., 2013, *An Update on International Financial Reporting Standards (IFRSs)*, February 1, <http://www.ifrs.org> (19.01.2015).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, Dz. U. L 182 z 29.6.2013.
- Giedroyc M., 2007, *Zasada ostrożności – artykuł dyskusyjny*, „Forum Rachunkowości”, nr 1, s. 62-68.
- Glautier M.W.E., Underdown B., Morris D., 2011, *Accounting Theory and Practice*, Financial Times Prentice Hall, Harlow.
- Gmytrasiewicz M., Karmańska A., 2006, *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa.
- Gos W., Hońko S., 2015, *Zasada ostrożności*, „Rachunkowość”, nr 4, s. 6-17.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F., 2002, *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Hońko S., 2007, *Koncepcja ostrożnej wyceny w rachunkowości*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- IASB Staff Paper, *Effect of Board Redeliberations on DP A Review of the Conceptual Framework for Financial Reporting*, November 2014, <http://www.ifrs.org> (9.01.2015).
- Maltby J., 2000, *The Origins of Prudence in Accounting*, „Critical Perspectives on Accounting”, vol. 11, s. 51-70.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007*, t. I, IASB, SkwP.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2011*, część A i B, IASB, SkwP.
- Samelak J., 2007, *Zasada ostrożności w teorii i praktyce rachunkowości (głos w dyskusji)*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 38 (94), SKwP, Warszawa, s. 193-203.
- Whittington G., 2008, *Fair value and the IASB/FASB Conceptual framework project: An alternative view*, „Abacus”, vol. 44, no. 2, s. 139-168.